

อุดมการณ์และกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่ THE IDEOLOGY AND PROCESS OF HOME SCHOOL MANAGEMENT IN CHIANGMAI PROVINCE

วรารณ อนุวรรตน์¹, เกตุมนี มากมี², เบญจลักษณ์ น้าฟ้า³, สงบ ประเสริฐพันธุ์⁴
Waraporn Anuwarat, Kedmanee Markmee, Benjawan Namfar, Sa-ngop Prasertphan

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาอุดมการณ์และกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวและนำเสนอลักษณะการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่ที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัว กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2552 จำนวน 20 ครอบครัว แบบแผนการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งออกเป็น 2 ระยะดังนี้ ระยะที่หนึ่ง เป็นการศึกษาบริบท อุดมการณ์และกระบวนการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่ ระยะที่สอง คือการนำเสนอข้อค้นพบเชิงทฤษฎีกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในลักษณะของการจัดเวทีประชาคม

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่มี 3 ลักษณะตามอุดมการณ์ของผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว ได้แก่ กลุ่มการศึกษาเพื่อชีวิต อุดมการณ์ความเชื่อ และวิถีการดำเนินชีวิตมีลักษณะเด่นที่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ กลุ่มที่สองเป็นครอบครัวที่ศรัทธาในศาสนามีอัตลักษณ์ด้านความเชื่อที่ศรัทธาในหลักคำสอนของศาสนาคริสต์ที่เน้นหน้าที่ของบิดามารดาในการอบรมสั่งสอนบุตรธิดา และกลุ่มที่สามเป็นกลุ่มครอบครัวที่บุตรมีความต้องการจำเป็นพิเศษ มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาบุตรธิดาตามศักยภาพที่แท้จริงของเด็ก กระบวนการจัดการเรียนรู้ทุกครอบครัวจะเน้นการจัดการกระบวนการเรียนรู้จากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงตามวิถีชีวิตประจำวัน และสภาพแวดล้อมรอบตัวที่ครอบครัวได้เข้าไปสัมผัสเชื่อมโยง เน้นให้บุตรธิดาเป็นผู้ค้นพบความรู้และสรุปเป็นองค์ความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญโดยตรง ผ่านประสบการณ์และสถานที่จริง

คำสำคัญ: 1. อุดมการณ์ 2. กระบวนการ 3. การจัดการศึกษาโดยครอบครัว 4. ลักษณะการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาผู้นำทางการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

² รองศาสตราจารย์ ดร. ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

³ ดร. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Abstract

This research aimed to study the ideals and the processes of educational arrangement by the families and to present the characteristics that affected the quality of these home schools in Chiangmai Province. The samples in this study were 20 families or home school managers in Chiangmai Province in academic year 2009. The research was qualitative in its nature and set into two phases. The first phase was the preliminary study on the context, ideals, and the processes of home school management by the families in Chiangmai Province. The second phase was the presentation of the research findings in public hearings in term of theories with the relevant groups of people.

The results of the research revealed three characteristics of the home schools in Chiangmai according to the ideals of their managers. For the first group known as “Education for Life”, the prominent ideals, beliefs, and ways of life were closely connected to the nature. For the second group of families that had strong affiliation to religious groups, the ideals were connected to the identity, beliefs and affiliation to the Christianity that emphasized its teaching about the responsibility of the parents in training their children. For the third group of families that had children with special needs, the ideals were related to the development of their children to reach their full potential. The processes of learning arrangement of all home schools emphasized on arranged learning process using actual situation occurring in daily life and using the surrounding environment of the families. Also emphasized were the children’s ability to discover the knowledge and to conclude it to be their own knowledge, the children’s direct learning from knowledgeable persons or experts through real experience.

Keywords: 1. Ideology 2. Process 3. Home School 4. Characteristics of Home School

ความเป็นมาของปัญหา

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School) เป็นการศึกษาทางเลือกในรูปแบบหนึ่งซึ่งไม่ยึดติดว่าการจัดการศึกษา จะเกิดขึ้นแต่เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น อีกทั้งยังเป็นการจัดการศึกษาที่มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาของไทยอันเป็นที่มาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบันในส่วนที่ว่าการศึกษาที่แท้จริงควรเป็นวิถีชีวิตของทุกคน และทุกส่วนในสังคมควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (All for Education) ซึ่งองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสถาบันครอบครัวที่ถือว่าเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในการวางรากฐานชีวิต

ให้กับมนุษย์ ควรจะเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมต่อการจัดการศึกษามากขึ้น (ประเวศ วะสี, 2541 : 4 - 5) ดังที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว พ.ศ.2547 มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญที่ได้คืนสิทธิให้แก่ครอบครัวในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวและได้เปิดโอกาสให้ บิดา มารดา ผู้ปกครองที่มีความพร้อมและความต้องการ มีสิทธิจะจัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานได้

ถึงแม้การจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะมีความเชื่อ อุดมการณ์ที่ชัดเจนเป็นของตนเอง ที่ต่างจากระบบการศึกษากระแสหลัก ลักษณะการจัดการศึกษาของแต่ละครอบครัวแตกต่างกันไปตามรากฐานความเชื่อหรืออุดมการณ์ แต่มีจุดรวมของภูมิหลังและประสบการณ์ของครอบครัวบางประการที่คล้ายคลึงกันและเป็นส่วนผลักดันให้เกิดการจัดการศึกษาโดยครอบครัวขึ้น แม้ว่าการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะเป็นการจัดการศึกษาที่บิดามารดาได้ตัดสินใจจัดการศึกษาโดยเชื่อว่าจะก่อประโยชน์สูงสุดแก่บุตรธิดาของตนก็ตาม แต่ก็ยังประสบกับปัญหาและอุปสรรคในหลายด้าน (ยุทธชัยและอุทัยวรรณ เณลิมชัย, 2543 : 319 – 321; อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2543 : 21) อาทิ ด้านบิดามารดา ด้านผู้เรียน และด้านภาครัฐ แต่ก็ยังมีครอบครัวจำนวนหนึ่งที่ยังยึดมั่นจัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยมีความเชื่อว่าครอบครัวสามารถที่จะพัฒนาบุตรธิดาได้ดีกว่าการศึกษาในระบบโรงเรียนจากรายงานการวิจัยของสมจิตร ยั่งยืนดำรงฤทธิ์ (2551 : บทคัดย่อ) พบว่า วิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัว มีความสอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้จะบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตประจำวัน และประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง นอกจากนี้จันทน์กฤษณา ผลวิวัฒน์ (2541 : บทคัดย่อ) ยังพบว่า กระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวได้วางพื้นฐานการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยได้บูรณาการหลักสูตรกับวิถีชีวิตตามความสนใจของบุตรธิดา เน้นการมีประสบการณ์ตรง ใช้สื่อของจริง รวมทั้งการวัดและประเมินผลมีความหลากหลายตามสภาพจริง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษเกี่ยวกับอุดมการณ์และกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เป็นประเด็นสำคัญที่ต้องการคำตอบเชิงประจักษ์

ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาอุดมการณ์และกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางให้กับบิดามารดา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในการทำความเข้าใจ สนับสนุน ส่งเสริมให้ครอบครัวสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ เป็นไปตามความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 คือการที่ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง คนมีความสุข นอกจากนี้จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ภูมิปัญญา มีประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นเมืองที่ถูกกำหนดให้เป็นเมืองหลักของภาคเหนือ คือเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุก ๆ ด้านรวมทั้งการศึกษา อีกทั้งจังหวัดเชียงใหม่ยังมีความได้เปรียบในด้านโครงสร้างพื้นฐานเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคเหนือ ประชากรมีทั้งชนชั้นสูง ชนชั้นกลางที่มีการศึกษา และมีคนยากจนจำนวนมากที่อาศัยในจังหวัดเชียงใหม่ แต่ก็ยังมีผู้ปกครองจำนวนหนึ่งที่ตัดสินใจจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้กับบุตรธิดาของตน เมื่อเป็นเช่นนี้การจัดการศึกษาอุดมการณ์และกระบวนการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่จึงสามารถนำไปเปรียบเทียบกับท้องถิ่นอื่น ๆ ได้ดี

คำถามการวิจัย

1. แนวคิดการศึกษายุคหลังสมัยใหม่ แนวคิดการล้มเลิกระบบโรงเรียน แนวคิดวาทกรรม แนวคิดอัตลักษณ์ ทฤษฎีความไร้ระเบียบ และทฤษฎีการเลือกเชิงเหตุผล แนวคิดและทฤษฎีดังกล่าวมีอิทธิพลต่ออุดมการณ์ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวอย่างไร
2. ทฤษฎีการเรียนรู้ในกลุ่มพฤติกรรมนิยม กลุ่มปัญญานิยม ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีการเรียนรู้อื่น ๆ และแนวคิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ทฤษฎีและแนวคิดดังกล่าว

ส่งผลต่อกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวอย่างไร

3. ลักษณะการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอุดมการณ์และกระบวนการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อนำเสนอลักษณะการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่ที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบ่งลักษณะการศึกษาออกเป็น 2 ระยะดังนี้ ระยะที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเชิงลึก วัตถุประสงค์ของการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาเชิงลึก เพื่อศึกษาอุดมการณ์และลักษณะการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อให้ได้ข้อมูลการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในด้านต่างๆ โดยผู้วิจัยศึกษาบริบทของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่ สรุปข้อค้นพบโดยสังเคราะห์เป็นอุดมการณ์และกระบวนการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่

ระยะที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการนำเสนออุดมการณ์และกระบวนการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่ส่งผลต่อคุณภาพ

การจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยนำเสนออุดมการณ์ และกระบวนการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่ที่เป็นผลจากการศึกษาเชิงลึก เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวได้วิพากษ์และกำหนดเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวของจังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 20 ครอบครัว ผู้ให้ข้อมูลหลักได้มาโดยวิธีการเสนอชื่อ (Snow ball Sampling) จำนวนทั้งสิ้น 90 คน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ความสำคัญกับความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ โดยมีเครื่องมือที่สำคัญดังนี้ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview Guideline) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ พ่อแม่หรือผู้ปกครอง ผู้เรียน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการจัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยมีประเด็นคำถามครอบคลุม 4 ประเด็นหลัก 1) ด้านอุดมการณ์และศักยภาพของผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว 2) ด้านกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว 3) ด้านคุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และ 4) ด้านปัจจัยสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว กรอบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยกำหนดกรอบในการสังเกตหรือหน่วยในการสังเกตเพื่อศึกษากระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และแนวทางการจัดเวทีประชาคม เป็นแนวทางในการนำเสนอรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่ที่เป็นผลจากการศึกษาในระยะที่ 1 เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้การยอมรับ
ได้วิพากษ์เพื่อเติมเต็มข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก การศึกษาเชิงลึก

1. ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลและเอกสาร
เกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่ง
ประกอบด้วย วิวัฒนาการของการจัดการศึกษา
ของไทย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการศึกษาทาง
เลือกและการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ตลอดจน
งานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่
เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างชุดคำถามที่ใช้เก็บรวบรวม
ข้อมูลการศึกษา

2. สร้างและหาประสิทธิภาพของชุด
คำถามที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษา

2.1 แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก

1) ผู้วิจัยศึกษากรอบแนวความคิด
ยุคหลังสมัยใหม่ แนวคิดการล้มเลิกระบบ
โรงเรียน แนวคิด อัตลักษณ์ ทฤษฎีการเลือกเชิง
เหตุผล ทฤษฎีความไร้ระเบียบ และแนวคิดวาท
กรรม นำมากำหนดหัวข้อประเด็นที่ต้องการถาม
แยกตามลักษณะผู้ให้ข้อมูลหลัก มีจำนวน 3 ชุด
ดังนี้ 1) พ่อแม่หรือผู้ปกครอง 2) ผู้เรียน 3) เจ้า
หน้าที่จากหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบและผู้มี
ส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

2) รวบรวมข้อคำถามที่ต้องการ
การสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดไว้ พิจารณา
แต่ละข้อคำถามว่า มีความเป็นปรนัยหรือความ
ชัดเจนทางภาษาเหมาะที่จะใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
หลัก

3) นำแนวทางการสัมภาษณ์
เชิงลึกไปหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหา
ค่า Index of Item - Objective Congruence โดย
นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านและอาจารย์ที่
ปรีชาตรวสอบว่า ข้อความแต่ละข้อวัดได้ตรงกับ
ประเด็นที่ต้องการศึกษา และข้อความทั้งหมด

วัดได้ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการศึกษาทั้งหมด โดย
ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญสำหรับ
การประเมินคุณภาพของเครื่องมือ คือ เป็นผู้ที่มี
ความรู้ความสามารถทางการศึกษา ทางจิตวิทยา
การศึกษา การวัดและประเมินผลการจัดการศึกษา
การวิจัยทางการศึกษา และการวิจัยเชิงคุณภาพ
โดยมีคุณวุฒิการศึกษาดังนี้ ระดับปริญญาเอก
หรือสูงกว่าและมีประสบการณ์อย่างน้อย 5 ปี

4) ปรับปรุงข้อคำถามตามคำ
แนะนำของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษา

5) จัด ทำ แนวนวทางการ
สัมภาษณ์เชิงลึกฉบับชั่วคราว

6) นำแนวทางการสัมภาษณ์
เชิงลึกไปทดลองสัมภาษณ์พ่อแม่ที่จัดการศึกษา
โดยครอบครัวที่มีอยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ที่
มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้
รวบรวมข้อมูลจริงที่ว่ามีความเข้าใจตัวคำถามและ
สามารถตอบคำถามตามที่ต้องการได้

7) ปรับปรุงข้อคำถามและจัด
พิมพ์แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับสมบูรณ์

2.2 กรอบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

1) ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้
ในกลุ่มพฤติกรรมนิยม กลุ่มปัญญานิยม ทฤษฎี
การเรียนรู้ทางสังคม ทฤษฎีการเรียนรู้อื่นๆ และ
แนวคิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคม

2) ผู้วิจัยกำหนดสิ่งที่ต้องการ
สังเกต โดยทำการสังเกต 4 ด้าน ดังนี้ บรรยาย
ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ บรรยายภาพของ
สิ่งแวดล้อมในครอบครัว พฤติกรรมของพ่อแม่ใน
การจัดกระบวนการเรียนรู้ พฤติกรรมของผู้เรียน
ในการเรียนรู้

3) ผู้วิจัยกำหนดเวลาที่จะสังเกต

4) ผู้วิจัยตั้งคำถามที่จะใช้เป็น
แนวทางในการสังเกต

5) นำคำถามที่จะใช้เป็นแนว
ทางในการสังเกตไปหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา
โดยการหาค่า Index of Item - Objective

Congruence โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่า คำถามที่จะใช้เป็นแนวทางในการสังเกต วัดได้ตรงกับประเด็นที่ต้องการศึกษา ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการศึกษาทั้งหมด

6) ปรับปรุงแนวคำถามที่จะใช้เป็นแนวทางในการสังเกตตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

7) จัดทำกรอบการสังเกตฉบับชั่วคราว

8) นำคำถามที่จะใช้เป็นแนวทางในการสังเกตไปทดลองใช้สังเกตพ่อแม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวที่มีไต่อยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้รวบรวมข้อมูลจริงที่ว่ากรอบการสังเกตสามารถใช้สังเกต เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมตามที่ต้องการได้

9) ปรับปรุงกรอบการสังเกตและจัดพิมพ์กรอบการสังเกตฉบับสมบูรณ์

3. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ไปยังครอบครัว และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยตนเอง นัดหมาย วัน เวลา สถานที่ กับครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่จะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเป็นวันและสถานที่ที่ครอบครัวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสะดวกในการให้ข้อมูล

4. ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแนวคำถามเกี่ยวกับ ด้านอุดมการณ์และศักยภาพของผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว ด้านกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ด้านคุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และด้านปัจจัยสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวด้วยตนเอง พร้อมทั้งขออนุญาตบันทึกเทปการสัมภาษณ์เชิงลึก หากในระหว่างการสัมภาษณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลไม่อนุญาตให้บันทึกเทป ผู้วิจัยจะใช้การบันทึกในกระดาษแทน

ระหว่างที่ดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยก็ทำการสังเกตลักษณะของกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยครอบครัว บรรยากาศของสิ่งแวดล้อมในครอบครัว พฤติกรรมของพ่อแม่ในการจัดการกระบวนการเรียนรู้ และพฤติกรรมของผู้เรียนในการเรียนรู้ไปด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามนี้ผู้วิจัยใช้ระยะเวลา 6 เดือน ตั้งแต่เดือนมกราคม 2553 ถึงเดือนมิถุนายน 2553

5. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้จากการศึกษาการศึกษาเชิงลึกมาวิเคราะห์ลักษณะการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และสรุปเป็นแนวทางการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่เหมาะสมกับบริบทของจังหวัดเชียงใหม่ตามการรับรู้ของกลุ่มเป้าหมายแต่ละครอบครัวและผู้เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการนำเสนออุดมการณ์และกระบวนการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่

1. ผู้วิจัยสังเคราะห์ประเด็นที่เป็นข้อค้นพบในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจากข้อค้นพบจากการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต ในระยะที่ 1 โดยครอบคลุม 4 ประเด็นดังนี้ 1) ด้านอุดมการณ์และศักยภาพของผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว 2) ด้านกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว 3) ด้านคุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และ 4) ด้านปัจจัยสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

2. สร้างและหาประสิทธิภาพของแนวทางการจัดเวทีประชาคม

1) รวบรวมข้อคำถามที่ต้องการใช้เป็นแนวทางการสนทนา ตามประเด็นที่เป็นข้อค้นพบในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

2) พิจารณาแต่ละข้อคำถามว่ามีความเป็นปรนัยหรือความชัดเจนทางภาษาเหมาะสมที่จะใช้กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

3) นำข้อความไปหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่า Index of Item-Objective Congruence โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่า ข้อความแต่ละข้อวัดได้ตรงกับประเด็นที่ต้องการศึกษา และข้อความทั้งหมดวัดได้ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการศึกษาทั้งหมด

4) ปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและจัดทำแนวทางการจัดเวทีประชาคมฉบับชั่วคราว

5) นำแนวทางการจัดเวทีประชาคมไปทดลองถามพ่อแม่ที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวที่มีได้อยู่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้รวบรวมข้อมูลจริงที่ว่ามีความเข้าใจตัวคำถามและสามารถตอบคำถามตามที่ต้องการได้

6) ปรับปรุงแนวทางการจัดเวทีประชาคม

7) จัดพิมพ์แนวทางการจัดเวทีประชาคมฉบับสมบูรณ์

3. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการจัดเวทีประชาคม ร่วมสรุปลักษณะอุดมการณ์และกระบวนการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่ โดยให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวได้พิจารณาความสอดคล้องกับบริบทของเชียงใหม่ จากนั้นจึงสรุปเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกในลักษณะการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่น่าจุดแข็งของการจัดการศึกษาทางเลือกกับการจัดการศึกษาที่จัดโดยภาครัฐมาผสมผสานกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปบันทึกการสัมภาษณ์ และการสนทนาแบบคำต่อคำมากำหนดหมวดหมู่ตามประเด็นคำถามหลักในการวิจัย ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดรหัส (Code) ในแต่ละหัวข้อและใช้เครื่องสมองกลโปรแกรมสำเร็จรูป “ATLAS. ti 4.2” ช่วยในการวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปของการวิจัย

2. ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของข้อมูลจากแหล่งผู้ให้ข้อมูลเอง เนื่องจากวิธีการรวบรวมข้อมูลเป็นลักษณะการสื่อความหมายแบบโต้ตอบกันทั้งสองฝ่าย (Two Ways Communication) ทำให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นหรือให้ข้อมูลได้อย่างเต็มที่ และสามารถเก็บรายละเอียดปลีกย่อยของข้อมูลที่นำเสนอได้มากและตรงประเด็นที่ต้องการจึงให้ความถูกต้องแม่นยำในการวิจัยได้

ผลการวิจัย

อุดมการณ์การจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ทุกครอบครัวมีพื้นฐานความเชื่อที่คล้ายคลึงกันว่าบุตรธิดาของตนต้องเรียนรู้อย่างมีความสุข และความรู้ที่ได้รับจะต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง แต่แนวทางในการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดาของแต่ละครอบครัวจะมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 3 ลักษณะตามลักษณะของอุดมการณ์ของผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว คือ กลุ่มการศึกษาเพื่อชีวิต มี 4 ครอบครัว กลุ่มการศึกษาเพื่อชีวิต เป็นครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยบิดามารดาเป็นผู้จัดการศึกษาให้ผู้เรียนด้วยตนเอง สาเหตุที่ผู้วิจัยตั้งชื่อกลุ่มนี้ว่ากลุ่มการศึกษาเพื่อชีวิตเพราะลักษณะความเชื่อและวิถีการดำเนินชีวิตของครอบครัวกลุ่มการศึกษาเพื่อชีวิตมีลักษณะเป็นจิตอาสา โดยจะอาสาช่วยงานเพื่อช่วยเหลือสังคมในรูปแบบการรวมกลุ่มการจัดกิจกรรมให้เด็ก ๆ หรือ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละด้าน อาทิ เรื่อง เกษตรอินทรีย์ ภูมิปัญญา จารีตวัฒนธรรม ประเพณี ครอบครัวกลุ่มการศึกษาเพื่อชีวิต กระจ่ายตัวอยู่ในอำเภอที่ใกล้เคียงกับจังหวัด เชียงใหม่ เช่น อำเภอสันกำแพง อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอแม่แตง และอำเภอสะเมิง โดยแต่ละ ครอบครัวจะมีการนัดหมายเพื่อมาทำกิจกรรม ร่วมกันในครอบครัวที่รับเป็นเจ้าภาพของแต่ละ กิจกรรมนั้น ๆ ตามสภาพแวดล้อมของครอบครัว ที่จะเอื้อต่อการทำกิจกรรมของกลุ่ม ครอบครัวที่ ศรัทธาในศาสนา มี 1 ครอบครัว เป็นครอบครัวที่มีความเชื่อที่ศรัทธาในหลักคำสอนของศาสนา คริสต์ที่เน้นหน้าที่ของบิดามารดาในการอบรมสั่ง สอนบุตรธิดา และกลุ่มที่มีความต้องการจำเป็น พิเศษ มีจำนวน 10 ครอบครัว เป็นกลุ่มครอบครัวที่มีความจำเป็นบางประการที่ไม่สามารถส่งบุตร ธิดาเข้าเรียนในระบบโรงเรียนได้ จำแนกตาม บริบทของครอบครัวได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มด้อย โอกาสเพราะอยู่ห่างไกลโรงเรียน ครอบครัวที่ ย้ายถิ่นฐานบ่อย กลุ่มเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพราะมีความบกพร่องทางร่างกายและมีความ สามารถพิเศษ

ผลการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพของผู้จัดการ ศึกษาโดยครอบครัว พบว่าผู้จัดการศึกษาโดย ครอบครัวมีศักยภาพที่มีความคล้ายคลึงกัน ใน ลักษณะเฉพาะของครอบครัว พบว่าทุกครอบครัว บิดามารดาจะมีความรู้ความสามารถเฉพาะตัว โดยมีคุณวุฒิทางการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีประสบการณ์ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ และ เป็นตัวแบบที่ดีให้กับบุตรธิดา ส่วนคุณลักษณะที่ เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้จะพบว่าบิดามารดามี ฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี ทำให้สามารถรับ ผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดการเรียนรู้ให้กับบุตร ธิดา มีฐานะทางสังคม อาทิ เป็นปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้นำชุมชน เป็นนักวิชาการซึ่งมีบรรยากาศ ทางวิชาการที่เอื้อต่อการที่ผู้เรียนจะได้นำความรู้ ไปใช้ นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายที่เอื้อต่อการพัฒนา

ผู้เรียนในการเข้าถึงผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ ทรัพยากร ทางการศึกษา และผู้จัดการศึกษายังได้จัดสรร เวลาในการพัฒนาผู้เรียนเต็มเวลา

สำหรับความสามารถในการจัดการ เรียนรู้ของผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวพบว่า ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวมีความสามารถในการ จัดทำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ สำหรับบุตรธิดาของตนเอง โดยเน้นการสร้าง ทักษะชีวิตในการพึ่งตนเองและปูพื้นฐานในการ เข้าสู่ระบบโรงเรียน โดยที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการ จัดทำหลักสูตรและแผนการจัดการศึกษาสำหรับ ตนเอง นอกจากนี้ยังเป็นหลักสูตรเฉพาะสำหรับ ผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครอบครัวพบว่า ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวทำหน้าที่เป็นผู้ เอื้ออำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการจัด การเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวจะ เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการ ปฏิบัติ คิดเป็น ทำเป็น ผู้เรียนจึงเกิดการใฝ่รู้อย่าง ต่อเนื่อง ผู้เรียนจะเรียนรู้โดยการผสมผสานสาระ ความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุลจากผู้จัดการศึกษา ตลอดจนปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา สำหรับ การวัดและประเมินผล ผู้จัดการศึกษาโดย ครอบครัวจะวัดและประเมินผลจากสภาพที่แท้จริง ของผู้เรียน ตามความรู้ความสามารถของผู้เรียน โดยใช้วิธีการที่หลากหลายในการวัดและ ประเมินผลเพื่อสะท้อนให้เห็นพัฒนาการการ เรียนรู้ของบุตรธิดา ตลอดจนคุณภาพของการจัด การศึกษาที่ครอบครัวเป็นผู้จัดการศึกษาให้กับ บุตรธิดาของตน

กระบวนการจัดการศึกษาโดย ครอบครัว

ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัด เชียงใหม่ได้ขอจดทะเบียนจัดการศึกษาโดย ครอบครัวกับหน่วยงานอยู่ 2 หน่วยงาน คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนหมู่บ้าน

เด็ก โดยกระบวนการจัดการศึกษาทุกครอบครัวมี
จุดร่วมของกระบวนการจัดการศึกษา ซึ่งผู้วิจัย
สรุปประเด็นวิเคราะห์ออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่
1) ด้านหลักสูตรและแผนการจัดการศึกษา ที่ยึด
หลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และ
พัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญ
ที่สุด โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2) ด้านการจัดการเรียนการสอน เน้นให้บุตรธิดา
เป็นผู้ค้นพบความรู้และสรุปเป็นองค์ความรู้ด้วย
ตนเอง ทั้งนี้จะเน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการสาระ
ความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวมโดย
ไม่แยกส่วนกับวิถีชีวิตประจำวัน 3) ด้านการจัด
กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ เน้นให้บุตรธิดาเป็น
ผู้กระทำ (Active) และสร้างความรู้ด้วยตนเอง
(Construct) บิดามารดาจึงทำหน้าที่เป็นผู้
อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ 4) ด้านสื่อการเรียนรู้
ทุกครอบครัวเห็นความสำคัญของการใช้สื่อและ
แหล่งเรียนรู้ จึงได้มีการนำสื่อต่าง ๆ มาใช้ในการ
จัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับบุตรธิดา 5) ด้านการ
วัดและประเมิน ผลการจัดการศึกษา ทุกครอบครัว
ได้ทำการประเมินผลการเรียนรู้ของบุตรธิดา ด้วย
วิธีการประเมินตามสภาพจริง และ 6) ด้านการมี
ส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดการศึกษา
โดยครอบครัว ภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วน
ร่วมกับครอบครัวในการส่งเสริมครอบครัวให้
สามารถจัดการศึกษาได้

ลักษณะการจัดการศึกษาโดย ครอบครัวที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัด การศึกษาโดยครอบครัว ในจังหวัดเชียงใหม่

สำหรับลักษณะการจัดการศึกษาโดย
ครอบครัว พบว่ากระบวนการจัดการศึกษาโดย
ครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและ
ถูกกำหนดมาจากอุดมการณ์ของผู้จัดการศึกษา
โดยครอบครัว ซึ่งเป้าหมายของการจัดการศึกษา
โดยครอบครัวเพื่อให้บุตรธิดาเป็นคนดี คนเก่งและ
มีความสุข คือการที่บุตรธิดามีทักษะและความ
สามารถในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ทักษะ

กระบวนการคิด กระบวนการจัดการ และการนำ
ความรู้ไปใช้ มีความรับผิดชอบต่องานต่อ
ครอบครัว และชุมชน และมีเจตคติต่อการเรียนรู้
มีความชอบพอใจในศิลปะ ดนตรี กีฬา มีความ
ร่าเริง สนุกสนาน มองโลกในแง่ดี มีสุขภาพ
ร่างกายหรือสุขอนามัย พอใจในการอยู่ร่วมกับ
ผู้อื่น พึงพอใจในชีวิตของตนเองและห่างไกลสิ่ง
เสพติด ทั้งนี้การจัดการศึกษาโดยครอบครัวใน
จังหวัดเชียงใหม่ ผู้จัดการศึกษายังคงประสบ
ปัญหา ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปปัญหาและอุปสรรคของ
การจัดการศึกษาเป็น 3 ด้าน คือ การขาดหน่วย
งานที่รับผิดชอบโดยตรงความชัดเจนในกฎหมาย
ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว
และกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

เพื่อให้การดำเนินการจัดการศึกษาโดย
ครอบครัวมีความเป็นไปได้ และได้รับการยอมรับ
ถึงการมีอยู่ในรูปแบบของการศึกษาทางเลือกใน
ลักษณะของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ผู้มี
ส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ภาครัฐ
ครอบครัว และองค์กรที่เกี่ยวข้อง จะต้องสร้าง
ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในลักษณะของ
กัลยาณมิตร โดยเข้าใจในข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย
และร่วมรับผิดชอบในการสนับสนุนให้ครอบครัว
สามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน
การศึกษาแห่งชาติ ซึ่งผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้สรุป
บทบาทสำคัญของภาครัฐ ครอบครัว และองค์กรที่
เกี่ยวข้อง ดังนี้ บทบาทของครอบครัวมี 2
ลักษณะ คือ บิดามารดา ควรพัฒนาตนเองในการ
แสวงหาความรู้ เช่น ทฤษฎีทางจิตวิทยา หลักการ
สอนและวิธีการสอนต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใน
การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบุตรธิดาให้มาก
ที่สุด และควรเปิดโอกาสให้บุตรธิดาได้ร่วม
กิจกรรมในระบบโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเปิด
โลกทัศน์ของบุตรธิดา สำหรับบทบาทของภาครัฐ
แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะคือ จัดให้มีองค์กรหรือ
หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาโดย
ครอบครัวที่จะเข้ามามีบทบาทในการดูแลโครง

สร้างการบริหารจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่ชัดเจน จัดสรรงบประมาณทรัพยากรในการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่เป็นระบบ และจัดการพัฒนาบุคลากรกลุ่มผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวตามความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ ทางการศึกษา เช่นเดียวกับการศึกษาในระบบ เพื่อให้ครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวเกิดความมั่นใจในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

อนึ่งบทบาทขององค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรมีการสร้างเครือข่ายทั้งหน่วยงานของภาครัฐในพื้นที่ และองค์กรที่สนับสนุนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว อาทิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน สถาบันพัฒนาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย รวมถึงสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่ ตลอดจนองค์กร สมาคมเอกชนควรเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัว อาทิ การให้บริการสื่อ วัสดุและอุปกรณ์ ห้องปฏิบัติการ บุคลากรผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครอบครัวที่จัดการศึกษา

อภิปรายผล

อุดมการณ์การจัดการศึกษาโดยครอบครัว

จากการศึกษาพบว่า อุดมการณ์อันเป็นที่มาในการตัดสินใจจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้กับบุตรธิดาคือ การเรียนรู้อย่างมีความสุข ซึ่งหมายถึง ความสามารถที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองและความรู้ที่ได้รับจะต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ถึงแม้แนวทางในการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดาของแต่ละครอบครัวจะมีลักษณะเฉพาะเป็นของตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเลือกเชิงเหตุผล (Rational Choice Theory) ที่ให้ความสำคัญในการตัดสินใจของมนุษย์และมองว่า การตัดสินใจ

ของมนุษย์เป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตน ทั้งประโยชน์ที่เกิดจากภายใน และภายนอก ประโยชน์สูงสุดที่เกิดจากภายนอกได้แก่ เงินหรือสิ่งของ รางวัลที่จับต้องได้ ประโยชน์ที่เกิดจากภายใน ได้แก่ ความรักความเข้าใจ เกียรติยศ ชื่อเสียงหรือความสะดวกที่มนุษย์คิดว่าเหมาะสมกับตนที่สุด (โชติมา กาญจนกุล, 2540 : 46)

ในด้านศักยภาพของบิดามารดา พบว่าผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวมีศักยภาพที่มีความคล้ายคลึงกัน สอดคล้องกับลักษณะทั่วไปของครอบครัวที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศสหรัฐอเมริกาที่จะเป็นครอบครัวที่มีระดับการศึกษาและมีรายได้สูงกว่าระดับเฉลี่ยของคนทั่วไป (ยุทธชัย เฉลิมชัย, 2549 : 84 - 87) เช่นเดียวกับในประเทศไทยจากรายงานการติดตามประเมินผลเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (จินตนา ศักดิ์ภู่อารัม, 2552 : 44) พบว่าผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และประกอบอาชีพรับจ้าง หรือธุรกิจส่วนตัว สอดคล้องกับข้อมูลในรายงานการวิจัยสภาพการณ์และฐานข้อมูลการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศไทย (ยุทธชัย เฉลิมชัย, 2549 : 64 - 66) พบว่า ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวมีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี และประกอบอาชีพเป็นแม่บ้านมากที่สุด ทำให้ส่งผลต่อการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่มีประสิทธิภาพ

การที่ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่เป็นผู้ที่มีความรู้ดี จึงดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับบุตรธิดาได้ดีโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์เดิมของตัวเอง รวมทั้งได้ศึกษาค้นคว้าและแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าทันเทคโนโลยีที่ทันสมัย อยู่เสมออย่างไม่หยุดนิ่ง และการเป็นตัวแบบที่ดีของผู้จัดการศึกษาจึงเอื้อต่อการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นอย่างมาก การที่มีฐานะทาง

เศรษฐกิจที่สามารถรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจัดการเรียนรู้ ฐานะทางสังคมโดยเป็นปราชญ์ชาวบ้าน เป็นผู้นำชุมชน เป็นนักวิชาการ และมีสภาพแวดล้อม มีเครือข่ายที่เอื้อต่อการเข้าถึงผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ รวมไปถึงทรัพยากรทางการศึกษา นอกจากนี้การที่ครอบครัวได้จัดสรรเวลาในการพัฒนาผู้เรียนเต็มเวลาโดยมีบิดาหรือมารดาที่ไม่ได้ประกอบอาชีพหรือประกอบอาชีพที่บ้าน ทำให้มีเวลามากพอที่จะจัดการศึกษาให้กับบุตรธิดาได้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของครอบครัวที่เอื้อต่อการจัดการศึกษา มีผลให้ครอบครัวสามารถดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้กับบุตรธิดาได้อย่างมีคุณภาพ

กระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

จากที่ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่ขอจดทะเบียนจัดการศึกษาโดยครอบครัวกับหน่วยงาน 2 หน่วยงาน คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ซึ่งกระบวนการจัดการศึกษาของครอบครัวมีความคล้ายคลึงกันโดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนหมู่บ้านเด็กได้กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลา การวัดและประเมินผล เงื่อนไขการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน ทั้งนี้เพื่อความเป็นมาตรฐานในการจัดการศึกษา เช่นเดียวกับการศึกษาในระบบโรงเรียน

สำหรับกระบวนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว พบว่า ทุกครอบครัวดำเนินการจัดการศึกษาให้กับบุตรธิดาด้วยวิธีการที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตัวเอง ซึ่งการจัดการศึกษาของครอบครัวจะมีความแตกต่างในพื้นฐานความพร้อมของครอบครัวและบุตรธิดาที่จะให้น้ำหนักความสำคัญในจุดเน้นที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา ศักดิ์ภู่อารัม (2552 : 83 - 85) ซึ่งได้ทำการติดตามประเมินผลเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาโดยครอบครัว พบว่า ครอบครัวได้จัดการศึกษาตามความถนัดความสนใจและความพร้อม

ในการเรียนรู้ของบุตรธิดาเป็นหลัก การจัดการเรียนรู้ของครอบครัวจึงมีภาพการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไป ตามศักยภาพ ความคาดหวัง ทักษะคติ ความเชื่อของบิดามารดา ความสนใจ ความต้องการและศักยภาพของบุตรธิดาที่แตกต่างกัน

และเพื่อให้เห็นภาพโดยรวมเกี่ยวกับวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครอบครัว ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นวิเคราะห์ออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตรและแผนการจัดการศึกษา ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษา และด้านการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว สำหรับด้านหลักสูตรและแผนการจัดการศึกษา พบว่าการจัดเนื้อหาหลักสูตรและแผนการจัดการศึกษาของครอบครัวทุกครอบครัวจะเลือกจัดตามความสนใจและความถนัดของบุตรธิดาเป็นหลัก โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ขณะที่บิดามารดาจะให้การสนับสนุนและร่วมเรียนรู้ไปพร้อมกับบุตรธิดา บางครอบครัวมีการกำหนดระบบการเรียนที่ตายตัว เพื่อให้บุตรธิดาได้เห็นแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองอย่างชัดเจน ส่วนครอบครัวที่ไม่ได้กำหนดระบบการเรียนที่ตายตัว มีความต้องการให้บุตรธิดาได้ฝึกฝนตนเองอย่างอิสระ กระบวนการจัดการเรียนรู้มีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตประจำวันและสิ่งแวดล้อมที่เข้าไปร่วมสัมพันธ์ทำให้บุตรธิดามีความพึงพอใจและเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 14) ที่กำหนดในมาตรา 24 (1) ที่ระบุว่า การจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

ทั้งนี้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ของทุกครอบครัวในจังหวัดเชียงใหม่มีความคล้ายคลึงกัน โดยผู้จัดการศึกษาจะเน้นให้บุตรธิดาได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงตามวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมรอบตัวที่ครอบครัวได้เข้าไปสัมผัสพันธ์เชื่อมโยง บุตรธิดาจึงเรียนรู้ด้วยตัวเองอย่างอิสระ เป็นไปตามธรรมชาติ จากเรื่องที่น่าสนใจและต้องการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการสาระความรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวมโดยไม่แยกส่วนกับวิถีชีวิต ทั้งนี้เพราะครอบครัวต้องการให้บุตรธิดาได้เรียนรู้สาระความจริงของชีวิต มีทักษะชีวิตที่ดีเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ต่อไป สอดคล้องกับความเชื่อของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ที่ได้เน้นหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้ว่าผู้เรียนจะต้องกระทำ (Active) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นก็เพราะผู้เรียนมีโอกาสกระทำด้วยตนเองหรือที่เรียกว่าเรียนรู้โดยการกระทำ (Learning by Doing) (David Guralnick, 2005 : 208) และสอดคล้องกับทฤษฎีพุทธิปัญญานิยม (Constructivism) ที่มีหลักการที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำและสร้างความรู้ด้วยตนเอง (สรวงศ์ โค้วตระกูล, 2533 : 210) ดังที่งานวิจัยของสุนันทา ธนฤกษ์ชัย (2544) ที่ทำการศึกษาถึงรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับเด็กปฐมวัยไทย พบว่า บิดามารดามีกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นให้บุตรธิดาเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและทดลองปฏิบัติ การจัดกิจกรรมมีทั้งในบ้านและนอกบ้านอย่างหลากหลาย การจัดกิจวัตรประจำวันยึดหยุ่นตามความสนใจ ความพร้อมของบุตรธิดาและความสะดวกของครอบครัว

สำหรับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ของครอบครัว พบว่าครอบครัวจะเน้นให้บุตรธิดาเป็นผู้กระทำ (Active) และสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Construct) ซึ่งบิดามารดาทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ โดยมีหน้าที่สนับสนุนและจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้บุตรธิดาได้เรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมตามเวลาและ

โอกาส สอดคล้องกับทฤษฎีพุทธิปัญญานิยม (Constructivism) ที่มีหลักการสำคัญในการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำ (Active) และสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งลักษณะการจัดกระบวนการเรียนจะเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง จากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ จัดสิ่งแวดล้อม กิจกรรมที่คล้ายคลึงกับชีวิตจริง ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ทั้งนี้การเรียนรู้สูงขึ้นกับความรู้เดิมและความเข้าใจที่มีอยู่ในปัจจุบัน (สรวงศ์ โค้วตระกูล, 2533 : 210 - 211) และแนวคิดทางการศึกษาของจอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ที่ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยการศึกษาเป็นการสร้างสรรค์ประสบการณ์ขึ้นมาใหม่ เพื่อเพิ่มความหมายให้แก่ประสบการณ์ และเพิ่มความสามารถที่จะกำหนดทิศทางของประสบการณ์ในอนาคต ซึ่งจะเป็นการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถ 4 ประการ ได้แก่ การสื่อสาร การกระทำ การค้นพบสิ่งใหม่ และการแสดงความสามารถทางศิลปะ (นพมาศ วีระเวทิน, 2549 : 33 - 34)

ทั้งนี้ทุกครอบครัวที่จัดการศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ต่างก็เห็นความสำคัญของการใช้สื่อในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจตลอดจนการเพิ่มพูนทักษะและประสบการณ์ ในการสร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน จึงได้มีการนำสื่อการเรียนรู้อมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับบุตรธิดาของตน ซึ่งได้แก่ สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยโดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อของจริงตามธรรมชาติและสื่อที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว โดยเห็นว่า ทุก ๆ สื่อมีความสำคัญและจำเป็นต่อการเรียนรู้ โดยแต่ละครอบครัวมีวิธีการเลือกใช้สื่อแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับบริบทของครอบครัว ดังที่บรูเนอร์ (Bruner) เห็นความสำคัญของสื่อในแง่ที่เน้นธรรมชาติการทำงานของสมองผู้เรียน

(พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา, 2544: 60) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนันทา ธนฤกษ์ชัย (2544) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับเด็กปฐมวัยไทย พบว่า ทุกครอบครัวมีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ที่ใช้กับกิจกรรมศิลปะและหนังสือเด็กประเภทต่าง ๆ ของเล่นที่เป็นเกมการศึกษา รวมทั้งของเล่นที่ประดิษฐ์ขึ้นเอง และใช้ทุกสิ่งทุกอย่างในบ้านเป็นสื่อการเรียนรู้ทั้งหมด

ในการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษา ทุกครอบครัวที่จัดการศึกษาได้วัดและประเมินผลการเรียนรู้ของบุตรธิดา ด้วยวิธีการประเมินตามสภาพจริง จากพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงและสภาพความพร้อมของบุตรธิดาเป็นหลัก โดยใช้วิธีการที่หลากหลายในการวัดและประเมินผลเพื่อสะท้อนให้เห็นพัฒนาการการเรียนรู้ของบุตรธิดา ตลอดจนคุณภาพของการจัดการศึกษาที่ครอบครัวเป็นผู้จัดการศึกษาให้กับบุตรธิดาของตน สอดคล้องกับหลักการประเมินจากสภาพจริง (สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ, 2544 : 100) ซึ่งเป็นการประเมินพฤติกรรม หรือการแสดงออกโดยคำนึงถึงบริบทที่เป็นไปตามสภาพจริง เป็นการประเมินที่อาศัยการปฏิบัติเป็นสำคัญ เป็นไปตามแนวคิดของยุทธีชัยและอุทัยวรรณ เณลิมชัย (2543 : 313 - 314) ในการวัดและประเมินผลของครอบครัวที่จัดการศึกษาล้วนให้ความสำคัญกับการประเมินผลตามสภาพจริง มากกว่าการสอบ มีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น ใช้การสังเกต การจดบันทึกแฟ้มสะสมงาน ตลอดจนการเรียนรู้ในรูปแบบของโครงงานทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล สอดคล้องกับแนวทางการวัดและประเมินผลของการศึกษาโดยครอบครัวในต่างประเทศ โดยทาง School of Hope มีแนวทางที่เน้นการวัดและประเมินผลที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเจริญเติบโตของผู้เรียน ลักษณะการวัดผลจึงใช้รูปแบบของแฟ้มสะสมงาน ที่ประกอบด้วย

ตัวอย่างงานของผู้เรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและการเจริญเติบโตของผู้เรียน ได้ดีกว่าวิธีการวัดผลแบบอื่น ๆ (อมรวิรัช นาคกรทรรพ, 2543 : 97) สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนันทา ธนฤกษ์ชัย (2544) ที่ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับเด็กปฐมวัยไทยพบว่าการวัดและประเมินผล บิดามารดา ร่วมกันประเมินทุกสิ่งทุกอย่างที่บุตรธิดาได้เรียนรู้ โดยวิธีการสังเกต และลักษณะร่วมของการจัดการศึกษาของครอบครัวในประเทศไทย (ยุทธีชัย เณลิมชัย 2549 : 52 - 54) โดยในการวัดและประเมินผลจะวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อสะท้อนถึงผลสัมฤทธิ์ที่เป็นองค์รวมทั้งหมดของตัวผู้เรียนในสภาพที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ประการสุดท้าย ด้านการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว พบว่าภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมกับครอบครัวในการส่งเสริมครอบครัวให้สามารถจัดการศึกษาได้ อาทิ หน่วยงานภาครัฐ องค์การเอกชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทรงศักดิ์ กฤติยาภิชาติกุล (2546) ศึกษาความเป็นไปได้ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ พบว่า ควรมีการสร้างเครือข่ายและการสนับสนุนจากเครือข่ายการศึกษาโดยครอบครัว และสอดคล้องกับแนวคิดการล้มเลิกระบบโรงเรียน (ไอวาน อิลลิช, 2537 : 67) ที่เชื่อว่า สถาบันควรจะสนับสนุนการติดต่อสัมพันธ์ที่มีอิสระและสร้างสรรค์ระหว่างมนุษย์ มนุษย์กับธรรมชาติ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ควรจะรับใช้ปัจเจกบุคคลที่ติดต่อสัมพันธ์กันอย่างเท่าเทียม สมาชิกในสังคมทุกคนต้องสามารถมีส่วนร่วมและใช้ประโยชน์จากบริการของสถาบันได้

ลักษณะการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ในจังหวัดเชียงใหม่

จากการจัดเวทีประชาคมเพื่อนำเสนอ
ลักษณะการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่ผู้
เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้ระดมความคิดเพื่อให้การจัด
การศึกษาโดยครอบครัวส่งผลต่อคุณภาพของ
ผู้เรียนได้ข้อสรุปว่า ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว
มีเป้าหมายของการจัดการศึกษาเพื่อให้บุตรธิดา
เป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข กล่าวคือการที่
บุตรธิดามีทักษะและความสามารถในการสร้าง
ความรู้ด้วยตนเอง ทักษะกระบวนการคิด
กระบวนการจัดการ และการนำความรู้ไปใช้ มี
ความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว และ
ชุมชน และมีเจตคติต่อการเรียนรู้ มีสุนทรียภาพ
ในศิลปะ ดนตรี กีฬา มีความ ร่าเริง สนุกสนาน
มองโลกในแง่ดี มีสุขภาพร่างกายหรือสุขอนามัย
และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ มีความพึงพอใจใน
การดำรงชีวิตในลักษณะการพึ่งตนเอง และ
ห่างไกลสิ่งเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มผู้เรียน ผู้
มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษา และองค์กรเอกชนที่เห็นว่าการจัด
การศึกษาควรให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะพึ่งตนเอง เป็น
สมาชิกที่ดีของชุมชนและสังคม

ถึงกระนั้นการจัดการศึกษาโดย
ครอบครัวยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคในการ
จัดการศึกษา ซึ่งผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เสนอข้อมูล
ในเวทีประชาคมสรุปได้เป็น 3 ด้านดังนี้ ประการ
แรกการขาดหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการจัด
การศึกษาทางเลือกโดยเฉพาะ ประการที่สอง
ขาดความชัดเจนในการปฏิบัติตามกฎหมายที่
เกี่ยวข้อง และประการสุดท้ายได้แก่ปัญหาในด้าน
กระบวนการจัดการศึกษาของครอบครัวโดยตรง
สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการศึกษาโดยครอบครัว
ถึงแม้จะมีมากกว่ายี่สิบปีในประเทศไทย ถึงกระนั้น
ครอบครัวที่จัดการศึกษายังประสบปัญหาและ
อุปสรรคในการจัดการศึกษา ดังนั้นผู้จัดการศึกษา
โดยครอบครัวจึงต้องการความมั่นใจในการจัด
การศึกษาให้กับบุตรธิดา และจากทัศนะของ
ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวที่มีต่อการจัดการ

ศึกษาโดยครอบครัว ที่มีความเชื่อว่าผู้สอนยังขาด
ความรู้และประสบการณ์ด้านศึกษาศาสตร์ จาก
ความเชื่อนี้เผยให้เห็นว่า ในส่วนลึกของผู้จัดการ
ศึกษาโดยครอบครัวนั้น ต้องการที่จะจัดการศึกษา
ให้กับผู้เรียนให้มีคุณภาพ จากความตั้งใจที่ดีของ
ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว ภาครัฐควรส่งเสริม
ให้ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวสามารถจัดการ
ศึกษาได้ถูกต้องตามหลักการหรือทฤษฎีด้าน
ศึกษาศาสตร์ เพื่อสร้างความมั่นใจในการจัดการ
ศึกษาให้กับบุตรธิดา เมื่อผู้จัดการศึกษาโดย
ครอบครัวเป็นครูที่ดีจะส่งผลต่อคุณภาพของ
ผู้เรียน และส่งผลต่อการเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ
ในอนาคต

ขณะที่การจัดการศึกษาโดยครอบครัวใน
จังหวัดเชียงใหม่ไม่สามารถดำเนินการโดยบิดา
มารดาได้ตามลำพัง เพราะครอบครัวต้องอาศัย
ทรัพยากรและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการสนับสนุน
จากหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ ในการส่งเสริมการ
เรียนรู้ให้เกิดกับผู้เรียน จึงต้องมีการติดต่อ สร้าง
ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ
ในสังคม เพื่อให้การจัดการศึกษาโดยครอบครัว
สามารถคงอยู่และดำเนินต่อไปได้ โดยมีภาคส่วน
ของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมกับครอบครัวในการ
ส่งเสริมครอบครัวให้สามารถจัดการศึกษาได้ อาทิ
หน่วยงานภาครัฐ คือ สำนักงานเขตพื้นที่การ
ศึกษา องค์กรเอกชน คือ โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก
จังหวัดกาญจนบุรี และสถาบันทางการศึกษา
สมาคม องค์กรเอกชน ซึ่งการสนับสนุนการจัด
การศึกษาโดยครอบครัวสามารถดำเนินไปใน
ลักษณะของการสนับสนุนสื่อ แหล่งเรียนรู้ ผู้รู้
ผู้เชี่ยวชาญ ตลอดจนการจัดกิจกรรมเรียนรู้
ร่วมกันระหว่างครอบครัวที่จัดการศึกษา เพื่อที่
การจัดการศึกษาโดยครอบครัวมีคุณภาพตาม
มาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การวิจัยนี้ศึกษาในบริบทของจังหวัดเชียงใหม่ ในการนำผลการวิจัยไปใช้จึงควรคำนึงถึงความแตกต่างกันในด้านค่านิยม ประเพณี และวัฒนธรรม
2. ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวและหน่วยงานภาครัฐควรร่วมมือกันเพื่อให้การจัดการศึกษาโดยครอบครัวสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยภาครัฐควรมองหาส่วนที่ครอบครัวทำได้ดีและนำมาพัฒนาเพื่อเป็นแบบอย่างให้กับครอบครัวอื่นที่จัดการศึกษา และรัฐควรที่จะเติมเต็มให้ครอบครัวสามารถจัดการศึกษาได้สมบูรณ์ อาทิ การประสานงานให้ความช่วยเหลือในการจัดทำแผนการจัดการศึกษา การให้ความร่วมมือกับครอบครัวในการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง การจัดหาสื่อและแหล่งเรียนรู้ให้กับครอบครัว
3. องค์กรที่เกี่ยวข้องควรร่วมมือและสนับสนุนครอบครัวให้สามารถจัดการศึกษาได้ โดยการให้ความรู้ สารสนเทศผ่านสื่อต่าง ๆ สื่อวิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการจัดการ

ศึกษาโดยครอบครัว หรือสร้างเครือข่ายแหล่งข้อมูลข่าวสาร โดยทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาทั้งทางโทรศัพท์หรือการพบปะโดยตรงเกี่ยวกับความรู้ ข้อมูลข่าวสารในการจัดการการศึกษาโดยครอบครัว ให้บริการสื่อ และแหล่งเรียนรู้ ผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครอบครัว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงนโยบายในเรื่องการวางกรอบแนวปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมของภาครัฐต่อการศึกษาทางเลือก
2. ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยเป็นงานวิจัยที่นักวิชาการร่วมกับครอบครัวในการพัฒนาผู้เรียนโดยเน้นความหลากหลายในวิธีการจัดการเรียนรู้ สื่อ การวัดและประเมินผล
3. ควรมีการวิจัยในการหารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์ที่สอดคล้องกับบริบทของครอบครัว เช่น การศึกษารูปแบบของการเรียนร่วมระหว่างการศึกษาในระบบและการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- จันทน์กฤษณา ผลวิวัฒน์. (2547). การวิเคราะห์แนวคิดและรูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในประเทศไทย. คุรุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จินตนา ศักดิ์ภู่อารัม. (2552). การติดตามประเมินผลเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาโดยครอบครัว. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- โชติมา กาญจนกุล. (2540). ความรุนแรงในครอบครัว : การศึกษาการทำร้ายร่างกายภรรยา. การศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ทรงศักดิ์ กฤติยาภิชาติกุล. (2546). *ความเป็นไปได้ของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่*. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นพมาศ ธีรเวคิน. (2542). *จิตวิทยาสังคมกับชีวิต*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเวศ วะสี. (2541). *ปฏิรูปการศึกษา ยกเครื่องทางปัญญา : ทางรอดจากหายนะ*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์.
- พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2544). *จิตวิทยาการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา.
- ยุทธชัย เจริญชัย และอุทัยวรรณ เจริญชัย. (2543). *รูปแบบและพัฒนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทย : รายงานการศึกษาวิจัย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ยุทธชัย เจริญชัย. (2549). *คู่มือครอบครัว ก้าวแรกสู่บ้านเรียน : หลักคิดและกระบวนการเข้าสู่การศึกษาโดยครอบครัว (Home School)*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สมศักดิ์ ภูวธาดาวรรณ. (2544). *การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการประเมินตามสภาพจริง*. เชียงใหม่ : เชียงใหม่ โรงพิมพ์แสงศิลป์.
- สมจิตร ยิงยงดำรงฤทธิ์. (2551). *การจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. คุรุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุนันทา ธนฤกษ์ชัย. (2544). *การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัวสำหรับเด็กปฐมวัยไทย*. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2533). *จิตวิทยาการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรวิทย์ นาคทรพร. (2543). *การจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Home School) ประสบการณ์ของนานาชาติ*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ไอลาน อิลลิช. (2537). *ที่นี่ไม่มีโรงเรียน*. แปลจาก Deschooling Society โดย สันต์ สิงห์ภักดี และสันติสุข โสภณศิริ. กรุงเทพฯ : มูลนิธิเด็ก.

David, G. (2005). *Real-Life Learn-by-Doing Training on a Pda in IADIS International Conference Mobile Learning*. New York : Collier Books.